TORNIONLAAKSON MUSEO
TORNEDALENS MUSEUM

**Viranhaltijapäätös** 1270/12.03.03.00.01/2026

| Tornionlaakson museon johtaja | 7.10.2026 | § 135/2026 |
|---|---|---|

**TLM_Lausunto_KOLARI_Äkäslompolon akm_korttelit 268 ja 269_vireilletulo_07102026**

**Päätöksentekijä** Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta

**Valmistelija** rakennustutkija Ylimartimo Teija

Viite: KRI/186/10.02.03.01/2026

KOLARI, ÄKÄSLOMPOLON ASEMAKAAVAN MUUTOS KOSKIEN KORTTELEITA 269 JA 269 SEKÄ OSAA KIINTEISTÖSTÄ 273-402-876-2, VIREILLETULO

Kolarin kunta on lähettänyt Tornionlaakson museolle tiedoksi kuulutuksen Äkäslompolon asemakaavan muutoksen vireille tulosta sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävillä olosta. Asemakaavan muutos koskee korttelia 269 ja 269 sekä osaa kiinteistöstä 273-402-876-2. Asemakaavanmuutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on päivätty 2.9.2026. Tornionlaakson museo vastaa alueellisena vastuumuseona toimialueensa rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman sekä arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntija- ja viranomaistehtävistä.

Äkäslompolon kylän asemakaavan muutosalue sijaitsee Äkäslompolon etelärannalla. Kaavamuutoksen tavoitteena on laajentaa asuinpientalojen korttelialuetta (AP) siten että sinne on mahdollista osoittaa kolme asuinrakennuspaikkaa. Lisäksi matkailupalvelujen aluetta (RM) on tavoitteena laajentaa Jokirannantien suuntaisesti. Suunnittelualueen koko on noin hehtaari ja se on yksityisessä omistuksessa. Kaavamuutoksen yhteydessä ei ole tarkoitus laatia vaihtoehtoja tai selvityksiä.

*Suunnittelutilanne ja rakennettu kulttuuriympäristö*

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa on pääosin tunnistettu alueen suunnittelutilanne. Tunturi-Lapin maakuntakaavassa (2012) suunnittelualue sijoittuu *Keskustatoimintojen alueelle* (c) sekä *Kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeälle alueelle* (ma 5982, **Äkäslompolon kylä**). Ylläksen yleiskaavassa (2011) suunnittelualue sijoittuu osittain *Keskustatoimintojen alueelle, jolla ympäristö säilytetään* (C/s-2) ja osittain *Lähivirkistysalueelle* (VL). Ylläksen osayleiskaavan päivitys on käynnissä. Viimeisimmässä yleiskaavan luonnoksessa (2023) suunnittelualue oli osoitettu *Keskustatoimintojen alueeksi* (C) Äkäslompolon kylän *maakunnallisesti merkittävä* rakennettu kulttuuriympäristö oli osoitettu *Paikallisesti arvokkaana taajama-alueen kyläkokonaisuutena* (ma) ja suunnittelualueen reunalle *Luontoarvojen kannalta huomioitava kohde.*

Voimassa olevassa yleiskaavassa suunnittelualuetta koskevan C/s-2-kaavamääräyksen mukaan *Aluetta kehitetään korkeatasoisena kävely-ympäristönä. Alueen läpi kylänraitilta järvelle avautuvat näkymät säilytetään kylämäisen asutuksen ja palvelujen täydennysrakentamisessa. Alueelle saa rakentaa enintään kaksikerroksia rakennuksia. Alueelle ei saa sijoittaa MRL 114§:n tarkoittamaa vähittäiskaupan*

*suuryksikköä.* Kaavamääräyksen ohjeen mukaan *Asemakaavoituksessa tulisi pyrkiä omaleimaisen kyläkuvan säilyttämiseen. Tunturinäkymien säilymistä tulisi vaalia.*

Suunnittelualueella on voimassa Äkäslompolon asemakaava (nro 61) vuodelta 2008, jossa suurin osa suunnittelualueesta on osoitettu *Asuinpientalojen korttelialueeksi* (AP), osittain Puistoksi (VP) ja pieneltä osin *Matkailua palvelevien rakennusten korttelialueeksi, jolle saa rakentaa saunarakennuksen* (RM). AP-alueen rakennusalalle on osoitettu suurimmaksi sallituksi kerrosluvuksi II ja rakennusoikeudeksi 450 kem$^2$. RM-alueen suurin sallittu kerroskorkeus on I ja rakennusoikeus 150 kem$^2$. Kaavan yleismääräyksissä ei ole tarkemmin ohjattu rakentamistapaa.

*Arkeologinen kulttuuriperintö*

Kaavamuutosalueelta ei tällä hetkellä tunneta muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja muinaisjäännöksiä tai muita kulttuuriperintökohteita. Lähin tunnettu kiinteä muinaisjäännös **Rantala** (*1000009111*) sijaitsee noin 700 metrin päässä länteen suunnitellulta kaava-alueelta, ja lähes yhtä kaukana itään sijaitsee toinen kivikautinen asuinpaikkakohde **Yllästieva** (*273010039*). Lisäksi Kolarissa vuosina 1989 (Hannu Kotivuori) sekä 1997–2000 (Hilkka Oksala) tehtyjen inventoinnin mukaan rannan kaavaosan läheisyydestä, vain noin 60 metrin päästä Velhoniemeltä on asumiseen viittaavia löytöjä (kohde **Velhoniemi** *1000055295,* mahdollinen muinaisjäännös).

Kyseisiä muinaisjäännöksiä tai alueen arkeologista kulttuuriperintöä ei mainita osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa ollenkaan. Alueella on tehty kattavaa inventointia viimeksi 1990-luvulla ja se on vanhentunut. Äkäslompolon rannoilta on runsaasti kivikauteen viittaavia löytöjä ja havaintoja ja sekä Äkäslompolon että Äkäsjoen rannat ovatkin erittäin potentiaalisia historiallisen ihmistoiminnan havaintopaikkoja. Asutus on kivikaudelta näihin päiviin saakka suosinut vastaavia jokisuistoja ja rantojen arkeologinen potentiaali on suuri, sillä myös lähialueen tunnetut arkeologiset kohteet (niin esihistorialliset, kuin historiallisetkin) sijoittuvat sekä järven että jokien varsille. Vastapäätä Äkäsjoen toiselta puolelta tunnetaan kivikautisia löytöjä ja mahdollinen asuinpaikka, mikä kasvattaa niemen arkeologista potentiaalia entisestään.

*Selvitykset*

Koska kaavamuutos sallisi alueelle huomattavasti enemmän kajoavaa rakentamista, Tornionlaakson museo edellyttää kaava-alueella arkeologista inventointia. Tornionlaakson museo voi ottaa kantaa vasta arkeologisen inventoinnin jälkeen siihen, onko arkeologinen kulttuuriperintö asianmukaisella tavalla huomioitu asemakaavan muutoksessa. Inventoinnissa tulee selvittää, onko kaavoitettavalla alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä. Mikäli merkkejä muinaisjäännöksestä löytyy, myös sen laajuus, esimerkiksi kivikautisen asuinpaikan laajuus, tulee määrittää inventoinnissa.

Alueidenkäyttölaki edellyttää, että kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (9§). Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen vaikutukset muun muassa maisemaan ja kulttuuriperintöön (1 §). Alueidenkäyttölain 197 §:n mukaan kaavaa laadittaessa,

hyväksyttäessä ja vahvistettaessa on noudatettava, mitä muinaismuistolain 13 §:ssä säädetään. Muinaismuistolaki 13 § korostaa kaavoittajan vastuuta olla selvillä tunnetuista muinaisjäännöksistä. Alueidenkäyttölain 9 §:stä puolestaan seuraa velvollisuus huolehtia siitä, että saatavilla oleva tieto on riittävää suhteessa kaavoituksen tavoitteisiin. Museo haluaa myös muistuttaa, että arkeologiset kohteet ovat automaattisesti suojeltuja Muinaisjäännöslain nojalla, eivätkä ne tarvitse erillistä suojelupäätöstä. Suojelua ei voi kaavalla ohittaa.

Tornionlaakson museon arkeologi voi tehdä tämän inventoinnin virkatyönä seuraavalla maastokaudella sulan maan aikaan, tai hankkeen toteuttaja voi tilata arkeologisen inventoinnin alan toimijalta. Inventoinnin kustannuksista vastaa siinä tapauksessa hankkeen toteuttaja. Hankkeen toteuttajan tulee olla yhteydessä Tornionlaakson museoon siitä, mihin ratkaisuun päätyy, jotta mahdolliselta päällekkäiseltä työltä vältytään.

Tämä lausunto tulee toimittaa inventoinnin tekijälle ja inventointiraportti tulee toimittaa tarkastettavaksi Tornionlaakson museolle. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020). Ohjeistus sisältää myös ohjeita suunnittelijoille ja hankkeiden toteuttajille sekä arkeologisten kenttätöiden tilaajille. Nämä löytyvät Museoviraston verkkosivuilta osoitteesta:

https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-laatuohjeet

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista on Museoviraston verkkosivuilla:
http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_kulttuuriperinto/arkeologisten_kenttatoiden_tilaaminen

Vasta arkeologisen tarkastuksen jälkeen voidaan arvioida asemakaavan muutoksen vaikutukset mahdolliseen arkeologiseen kulttuuriperintöön.

Suunnittelun kohteena oleva alue sijaitsee keskeisellä ja näkyvällä paikalla Äkäslompolon kylällä. Suunnittelualueen sijaitessa niemen nokassa se näkyy laajasti järvimaisemassa. Alue on maankäyttöhistorialtaan Äkäslompoloa ympäröivää entistä avointa rantaniittyaluetta, jolle on rakennettu sauna ja omakotitalo vasta 2000-luvulla. Alueen sijaitessa näin näkyvällä ja keskeisellä paikalla maakunnallisesti merkittävällä kyläalueella tulee kaavamuutoksen yhteydessä huolehtia, että kaavamuutos ei entisestään heikennä kylän järvimaiseman arvoja. Rakennusoikeuden lisääminen kyseiselle paikalle edellyttää huolellista suunnittelua ja ohjausta, jotta rakentamisen sopeutuminen järvimaisemaan voidaan varmistaa ja maakuntakaavassa ja yleiskaavassa vaalittavaksi osoitetut arvot säilyvät.

Jotta kaavamuutoksen vaikutukset kyläkuvaan ja kulttuuriympäristöön voidaan arvioida alueidenkäyttölain edellyttämällä tavalla, tulee Tornionlaakson museon näkemyksen mukaan kaavamuutoksen tueksi laatia vaihtoehtoja ja havainnekuvia, joiden avulla voidaan tutkia kuinka paljon ja minkä tyyppistä

rakentamista järvimaisemaan on mahdollista toteuttaa ilman, että maisemalliset arvot heikkenevät ja että näkymät säilyvät järvelle. Maakuntakaavassa ja yleiskaavassa vaalittavaksi osoitetulla kyläalueella tulee rakentamista myös ohjata yleisillä kaavamääräyksillä nykyistä asemakaavaa tarkemmin, jotta alueen ominaispiirteet säilyvät, ja jotta nimekkeelle nyt toteutettu, kylän perinteisestä rakentamistavasta poikkeava rakentaminen saataisiin paremmin sopeutettua maisemaan.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut arkeologisen kulttuuriperinnön osalta arkeologi Hanna Puolakka.

Kallio-Seppä Titta
Tornionlaakson museon johtaja

**Jakelu**

Kolarin kunta / Kunnanhallitus
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Lupa- ja valvontavirasto